

Karelen mellan hägg och syren

Min lärostol företog sin traditionella vårexkursion för en knapp vecka sedan. Denna gång styrde vi kosan till Karelen. Andra dagen stod vi vid Vuoksens södra strand ett par kilometer öster om Äyräpää och blickade över den breda och kraftiga floden. Här strömmade vattnet från hela Saimens insjösystem tvärs över Karelska Näset mot Ladoga och därifrån vidare till Neva.

Studenterna höll välförberedda föredrag, jag och mina kolleger kommenterade mångordigt och tillsammans kände vi glädje över att på detta sätt få dryfta väsentligheter om det förflutna på plats och ställe. Eller som kollegan docent Björn Forsén så kärnfullt uttryckte det, historiker kan sällan motstå frestelsen att besöka platser och regioner hon utforskar och skriver om.

Karelen historiska utveckling har inte formats enbart av att regionen sedan 1100-talet har varit gränsland mellan Europas två stora civilisationer. Karelen är även starkt präglad av sina stora vattendrag. Längst i sydväst Finska viken, tvärs över Näset floderna Vuoksen och Neva, sedan de mäktiga sjöarna Ladoga och Onega och högst uppe i nordöst Vita havet.

Med på resan var Joensuu-professorerna Maria Lähteenmäki och Alfred Colpaert. Colpaert är professor i naturgeografi och klargjorde för oss hur kraftigt regionens vattendrag har förändrats sedan senaste istid. För ca 6 000 år sedan hade jordskorpan stigit så högt att Saimens insjösystem gav upphov till floden Vuoksen, som utmynnade i en icke mer existerande flod från Ladoga till Finska viken. Närmare 3 000 år senare, dvs. 1350 f.Kr., rann vattenmassorna i södra Ladoga över och skapade på en gång floden Neva. Sedan dess har Vuoksen runnit ut i Ladoga.

Vi övernattade i Kexholm och tog båten över till det ortodoxa munkklostret på Valamo som grundades i början av 1400-talet. Den lokala guiden betonade hur illa svenskarna hade härjat klostret och vi förstod att inte just då tala om Karelen roll i stormakttidens Sverige. Men annars blev det mycket tal just om 1600-talets Karelen. I besättningen ingick nämligen Kasper Kepsu, som skriver på en doktorsavhandling om regionens balansgång mellan öst och väst under stormaktstiden.

Reträtten till fosterlandet skedde via Sordavala, en tämligen vital stad vid Ladogas norra strand. Staden var under sin finska epok känd för sitt folkskollärarseminarium, även kallat Karelen universitet. Vi samlades runt Alpo Sailos staty över runosångaren Petri Shemeikka, hörde ett stimulerande anförande om hans kvinnliga kollega Larin Paraske, som ju har sin staty invid Finlandiahuset i Helsingfors, och gjorde ännu samma eftermiddag en utfärd österut längs Ladogas stränder.

Den karelska naturen stod i full blom och visst hade vi förtrollats av Valamos skönhet. Men det gjorde nog också hemlandets välskötta åkrar och hemman, kort sagt det verkliga kulturlandskapet. Det är faktiskt ingen konst att vara patriot så här mellan hägg och syren.

Henrik Meinander, HBL 29.5.2011